

ترامپ و سیاست‌گذاری ضدعلمی در آمریکا

محدودکردن ارتباطات دانشمندان آژانس‌های فدرال (که نقش بسیاری از فعالیت‌های حاکمیتی را بر عهده دارند) و ایجاد موانع جدیدی در ارتباط دانشمندان با خبرنگاران از اقدامات دیگر دولت اوست. به این ترتیب بعضی اطلاعات مهم علمی را از اخبار حذف کرده‌اند. دولت او با ایجاد یک محیط سرد، برای دانشمندان شاغل در نهادهای فدرال، فرهنگ ترس را در میان دانشمندان چندین آژانس فدرال ایجاد کرده است که منجر به خودسانسوری و کاهش اثربخشی آنها شد. با تغییر نحوه دسترسی به داده‌ها، توانایی دانشمندان در اطلاع‌رسانی درباره تصمیمات و موضوعات مهم تضعیف شد. دولت ترامپ بارها و بارها چنین دسترسی‌هایی را با حذف اطلاعات از وب‌سایت‌هایی که به راحتی قابل دسترسی هستند و حتی محدودکردن توانایی دانشمندان برای استفاده از داده‌های مهم محدود کرده است. جو بایدن رئیس‌جمهور منتخب آمریکا در همان روز بعد از برگزاری انتخابات، در ۱۴ آبان متعهد شد که در فردای استقرار در کاخ سفید در اول بهمن ۹۹، آمریکا را به توافق آب‌وهوایی پاریس ۲۰۱۵ برمی‌گرداند و سیاست‌های تغییر آب‌وهوایی را تصویب می‌کند که حتی بلندپروازانه‌تر از اوباماست، اما حتی اگر دولت بایدن به شدت با انتشار کربن مقابله کند، اثر ترامپ بر سیاست‌های آب‌وهوایی می‌تواند پایدار باشد.

داکلاس برینکلی، مورخ ریاست‌جمهوری در دانشگاه رایس، گفته: «دونالد ترامپ ضدعلمی‌ترین و ضد محیط‌زیست‌ترین رئیس‌جمهوری ماست. اقدامات رئیس‌جمهور یکی از غیظه‌برانگیزترین درایمی در همان ایالات متحده را فرسوده کرده است: تخصص علمی به عنوان زیربنای دولت که طی دهه‌ها پرورده شده است. او دیوانه و بی‌پرواست.» بی‌توجهی دولت به تخصص علمی، همراه با عب‌نشیبی گسترده کشور از توافق‌نامه‌های امنیت بین‌المللی، تجارت و اتحادیه‌های دفاعی فرامزی مانند ناتو، از اعتبار آمریکا در صحنه جهانی کاسته است. خروج از توافق هسته‌ای ۲۰۱۵ کشورهای ۵+۱ با ایران (برجام) در سال ۲۰۱۸، یکی از چالش‌برانگیزترین، غیرعلمی‌ترین و غیرمنطقی‌ترین اقدامات ترامپ و دولتش در سطح بین‌المللی در سال‌های اخیر بوده است. ترامپ از هنگام خروج از توافق برجام با وضع تحریم‌های گسترده، به شدت‌دادن سیاست فشار حداکثری بر ایران پرداخت.

مخالفت مکرر علنی با دانش علمی و بی‌اعتنایی وی به دلیل و شواهد ادعاییش، بسیاری از محققان را بر آن داشته است که از او به عنوان رئیس‌جمهوری ضدعلوم یاد کنند. اکثر دانشمندان معتبر روابطی با دولت، به‌امور خارجی ترامپ نمرات بسیار کم می‌دهند. تصمیمات جانیه وی برای خروج از پیمان اقلیمی پاریس، توافق هسته‌ای ایران و سازمان بهداشت جهانی به طور گسترده‌ای هم به همکاری علمی جهانی و هم به تلاش برای سلامت، ایمنی و شکوفایی کره زمین آسیب رساند.

الته ساختار حاکمیت در آمریکا پیچیدگی‌هایی دارد که رئیس‌جمهور نمی‌تواند به صورت فعال مایشا هر آنچه اراده می‌کند، اعمال کند. مثلاً مؤسسه ملی بهداشت (NIH) آمریکا بزرگ‌ترین حامی فدرال تحقیقات دانشگاهی، در پنج سال گذشته با وجود کاهش شدید پیشنهادی ترامپ، توانست بودجه خود را ۹۹ درصد افزایش دهد. بودجه بنیاد ملی علوم (NSF) نیز در سه سال گذشته ۱۷ درصد افزایش یافت و جهت رو به پایین را که ترامپ درخواست کرده است، رعایت نکرده و اکنون به بیش از دو برابر زمان رئیس‌جمهور پیشین باراک اوباما افزایش می‌یابد. به همین ترتیب محققانی که روی هوش مصنوعی (AI) و در علوم اطلاعات کوانتومی کار می‌کنند، از رشد سریع‌تری نیز در دوره ترامپ بهره‌مند شده‌اند.

علم می‌تواند قطب‌بندی‌ها را خنثی کند. این غیرقطب‌بندی کردن (دیپولاریزاسیون) از طریق علم مستقل می‌تواند پادزهی برای یک رویارویی حاد سیاسی باشد. این همان چیزی است که با به حاشیه راندنش، فضای سیاسی امروز آمریکا را به صورت به‌شدت قطبی درآورده است.

✽ **استاد پژوهشگاه بین‌المللی زلزله‌شناسی و مهندسی زلزله**

سیاست‌ورزی بخردانه

مردم ایران حق دارند در رفاه و آسایش نسبی باشند و مزه عدالت اجتماعی و پیشرفت را بچشند نه اینکه از انبوه گرفتاری‌ها و ناآرامی‌های اطرافشان به‌ناچار منتظر تغییر نه‌چندان مؤثر رئیس‌جمهوری ایالات متحده در آن سوی آب‌ها بمانند. همان‌گونه که امیر کلام، صولاً علی فرمود: «المؤمن هو الکيس الفطن: مؤمن زیرک و باهوش است.» بیایید سیاست‌ورزی بخردانه و زیرکانه پیشه کنیم.

مدیران مسئول فرصت‌را از دست ندهید

امید آن می‌رود که مدیران مسئول مطبوعات و نشریات الکترونیکی و خبرگزاری‌ها و پایگاه‌های اینترنتی در انتخابات روز سه‌شنبه فعالانه مشارکت کرده و به نفع نامزد مدیران مسئول بخش خصوصی و غیردولتی رأی دهند.

شرق: تکلیف جدید مجلس به دولت برای تعیین سقف قیمت کالا‌های عرضه‌شده در بورس، خطر تکرار ویژه‌خواری ۳۰ هزار میلیاردتومانی را که در سال ۱۳۹۷ تجربه شد، هشدار می‌دهد.

مجلس هرچند اخیراً قیمت‌گذاری دستوری فولاد را رد کرد اما به دولت تکلیف می‌کند که برای محصولات عرضه‌شده در بورس سقف قیمت تعیین کند. اما این سیاست به دلیل فاصله قیمتی که بین بورس و بازار آزاد ایجاد می‌کند؛ می‌تواند زمینه‌ساز مجدد ایجاد بازار سایه باشد. مرور آنچه در سال ۱۳۹۷ برای محصولات پتروشیمی به دنبال اجرای سیاست تعیین سقف قیمت اتفاق افتاد، می‌تواند فضا را روشن‌تر کند.

در سال ۱۳۹۶ از ۵۳.۶ میلیون تن محصول تولیدی حدود ۹ میلیون تن محصول، بین مجتمع‌های پتروشیمی و حدود هشت میلیون تن فروش خالص در داخل که عمدتاً از طریق بورس کالا مبادله شد، به فروش رفت و ۲۲.۵ میلیون تن محصول نیز صادر شد. بنابراین حدود ۱۵ درصد کل محصولات تولیدی پتروشیمی در سال ۱۳۹۶ به طور خالص در داخل کشور به فروش رفت. با توجه به اطلاعات ارائه‌شده از بورس کالا در سال ۱۳۹۶ حدود چهار میلیون تن محصول پلیمری و حدود دو میلیون تن محصول شیمیایی توسط مجتمع‌های پتروشیمی در بورس کالا عرضه شده است.

اما مقدار تقاضای محصولات پلیمری در پنج‌ماهه اول سال ۱۳۹۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل سه برابر شده و از ۲.۳ میلیون تن به ۶.۷ میلیون تن افزایش یافته است. روند کلی عرضه محصولات پلیمری در بورس کالا نزولی بوده، به طوری که در پنج‌ماهه نخست سال ۱۳۹۶ در مجموع نزدیک به ۱.۸ میلیون تن محصول پلیمری عرضه شده در حالی که در پنج‌ماهه نخست سال ۱۳۹۷ این رقم به ۱.۵ میلیون تن کاهش یافته است. افزایش شدید شکاف عرضه و تقاضای محصولات پلیمری، بیشتر تحت تأثیر عامل تقاضاست که موجب افزایش قیمت این محصولات شد.

این روند با اعلام دستورالعمل تنظیم بازار محصولات پتروشیمی ملت‌به‌تر هم شد به طوری که تقاضای محصولات شیمیایی در مرداد ماه امسال به چهار برابر تقاضا افزایش یافت.

تعیین محدودیت در سقف رقابت و عواقب ناخوشایند

دولت بعضاً برای مهار شرایط بحران خاص در بورس کالا مداخله می‌کند و اداره امور را به صورت دستوری به دست می‌گیرد. این در حالی است که برهم‌زدن مکانیسم‌های بورس کالا نه تنها شرایط را بهبود نمی‌دهد بلکه نوسانات قیمتی را تشدید و بازار را ملت‌به می‌کند. در آن زمان مطابق دستورالعمل وزارت صمت درباره تنظیم بازار محصولات پتروشیمی، قیمت پایه عرضه محصولات پتروشیمی در بورس کالا بر اساس نرخ تسعیر ارز رسمی بانک مرکزی تعیین و در زمان معامله، محدودیت در سقف رقابت اعمال می‌شد. روند عرضه و تقاضای محصولات پلیمری و شیمیایی نشان داد که اعمال محدودیت در سقف رقابت منجر به پیشی گرفتن بیش از حد تقاضا نسبت به عرضه می‌شود. به طور نمونه تقاضای محصول پلی‌استیرن مقاوم از ابتدای سال ۱۳۹۷ تا پایان مرداد به دلیل اعمال سقف قیمت پنج درصد افزایش داشته است. در واقع زمانی که این محصول بدون محدودیت سقف قیمت معامله می‌شد،

اقتصاد

تکلیف جدید مجلس به دولت برای تعیین سقف قیمت کالاها به دنبال دارد

خطر تکرار ویژه‌خواری ۳۰ هزارمیلیاردی

تفاوت عرضه و تقاضا به طور متوسط حدود ۱.۸ برابر بود در حالی که در هفته منتهی به مرداد این رقم به بیش از هفت برابر افزایش یافت.

وقتی قیمت‌ها دستوری شد

در آن مقطع علاوه بر اعمال سقف قیمت، تعیین قیمت پایه با نرخ کمتر از نرخ بازار دوم نیز موجب آشفتگی بازار شد. اعمال این سیاست موجب تفاوت چشمگیر میان قیمت محصولات پتروشیمی در بورس کالا و بازار آزاد و در نتیجه هجوم تقاضا برای خرید از بورس کالا شد. تفاوت قیمت برخی از محصولات پتروشیمی در بازار آزاد و بورس کالا بر اساس محاسبات مرکز پژوهش‌های مجلس به بیش از ۱۶۰ درصد نیز رسید. وجود این شکاف قیمتی میان بورس کالای ایران و بازار آزاد می‌تواند انگیزه تولیدکنندگان را به تولید کالا کاهش دهد زیرا بهترین روش سودآوری این است که محصول از بورس کالای ایران خریداری شود و در بازار آزاد بدون فراوری عرضه یا به صورت غیررسمی صادر شود. بنابراین اصلاح این سیاست برای بهبود شرایط موجود ضروری بود.

تجربه آزادسازی قیمت‌ها در بورس کالا

اعمال دور قبل تحریم‌ها و افزایش حدود سه‌برابری نرخ ارز در آن سال‌ها موجب مداخله دولت در بازار بورس کالا و محاسبه قیمت پایه محصولات پتروشیمی بر مبنای نرخ از مبادله‌ای شد. افزایش چشمگیر تقاضا، کاهش عرضه و فروش محصولات خارج از بورس کالا از نتایج مداخلات در این بازار بود. اما در نهایت مطابق مصوبه وزارت صمت در تیر ۱۳۹۳ فرمول تعیین قیمت پایه محصولات پتروشیمی از ارز مبادله‌ای به ارز آزاد تغییر کرد. بر اساس این مصوبه تمام مجتمع‌های پتروشیمی اعم از خصوصی و دولتی موظف به عرضه تمامی محصولات خود در بورس شدند. همچنین مقرر شد تا محصول کلی صنایع پتروشیمی قیمت‌های پایه را بر مبنای مایگنن نرخ‌های جهانی و متوسط ارز آزاد در چهار هفته هر ماه محاسبه کرده و به عنوان مبنای قیمت‌های پایه ماه بعد اعلام کند. بعد از اجرای این سیاست شکاف بین عرضه و تقاضا کم شد و بازار دوباره به تعادل رسید.

به طور کلی تغییرات فرمول قیمت‌گذاری محصولات پتروشیمی از نرخ رسمی تسعیر ارز به نرخ ارز آزاد سبب شد تقاضای کاذب در بازار حذف شود و به تبع آن تقاضا کاهش یابد. همچنین شکاف میان قیمت بورس و بازار آزاد کم شده و متوسط

سه‌ماهه اول سال ۱۳۹۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل آن هم تغییر چندانی نداشته و در مواردی با کاهش نیز همراه بوده است. از این رو جهش تقاضای محصولات پتروشیمی در بورس کالا به رشد قابل توجه در تولید نیز منجر نشده است. بنابراین احتمال اینکه مواد اولیه احتکار شده یا به صورت غیررسمی از کشور خارج شده باشد، پُررنگ می‌شود.

در مرداد سال ۱۳۹۷ اغلب مجتمع‌های پتروشیمی مقدار عرضه خود را نسبت به ماه مشابه سال قبل از آن کاهش داده‌اند به طوری که کل عرضه محصولات پتروشیمی در مرداد ماه نسبت به ماه قبل حدود ۲۰ درصد کاهش داشت. اغلب مجتمع‌های پتروشیمی از جمله بندر امام، تبریز، امیرکبیر و غدیر نوسان‌های زیادی در عرضه محصولات‌شان داشتند در حالی که عرضه مداوم و به تفکیک گریدهای مورد نیاز صنایع پایین‌دستی، می‌توانست از ایجاد تلاطم در بازار جلوگیری کند.

به طور کلی بورس فقط به متقاضیانی که از طریق درگاه بهین‌یاب تأیید شده‌اند اجازه خرید می‌دهد. در عمل خرید مواد اولیه، برای تمام واحدهای تولیدی صنعتی و صنفی دارای پروانه بهره‌برداری منوط به ارائه آمار تولید است. اما جهش تقاضا در بورس کالا در ماه‌های اخیر حاکی از آن است که معیارهای موجود سامانه بهین‌یاب کارایی لازم را برای کنترل متقاضیان و شناسایی تقاضای واقعی ندارد. به طوری که واحدهای تولیدی با حجم مصرف معادل سه شیفت کاری تقاضای خرید از بورس دارند در حالی که فقط با یک شیفت کاری فعال‌اند. همچنین تعدادی از تولیدکنندگان غیرفعال و تولیدکنندگانی که قبلاً از بازار آزاد خرید می‌کردند به جرگه متقاضیان خرید از بورس اضافه شده‌اند.

این تحلیل نشان می‌دهد که به طور متوسط حدود ۱۵ تا ۲۰ درصد محصولات پتروشیمی به صورت خالص در داخل کشور مصرف شده و عمدتاً از طریق بورس کالا به فروش می‌رسد. نوسانات شدید نرخ ارز و قیمت‌گذاری‌های دستوری با هدف تنظیم بازار در نیمه اول سال ۱۳۹۷ با توجه به ضعف‌های نظارتی در اجرا، سازوکار بورس را مختل و فضای بازار را ملت‌به کرد. این شرایط سبب شد که تقاضای محصولات پلیمری در پنج‌ماهه اول سال ۱۳۹۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل سه برابر و مقدار عرضه ۱۷ درصد کاهش یابد. در چنین شرایطی تولیدکنندگان واقعی با کمبود مواد اولیه مواجه شده و مجبور به خرید محصولات پتروشیمی از بازار آزاد با تفاوت قیمتی حدود ۴۰ تا ۲۰۰ درصدی شدند. با توجه به این نتایج رفتن دوباره دولت به سمت سیاست تعیین سقف قیمت هیچ توجیه ندارد.

بررسی روندهای قیمتی در بورس کالا از سوی مرکز پژوهش‌های مجلس نشان می‌دهد که هرگونه مداخله قیمت‌گذاری در بورس کالا و تعیین سقف قیمت و قیمت پایه به صورت دستوری، سازوکارهای بازار بورس را مختل کرده و اثربخشی این نهاد را تضعیف می‌کند. این نکته مهم هم توجه داشت که بر اساس ماده ۱۸ قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید در راستای تسهیل اجرای سیاست‌های اصل ۴۴، مصوب ۱۳۸۸ دولت مکلف است کالا‌های پذیرفته‌شده در بورس کالا را از نظام قیمت‌گذاری خارج کند.

از سوی دیگر همه تقاضاهای واردشده در بورس از طریق سامانه بهین‌یاب انجام شده و مجوز وزارت صمت را کسب کرده‌اند بنابراین تولیدکننده محسوب می‌شوند. حال این پرسش مطرح می‌شود که دلیل این جهش در تقاضای محصولات پلیمری چیست؟ بررسی پروانه بهره‌برداری صادره صنایع پایین‌دستی پتروشیمی منتخب در سه‌ماهه اول سال ۱۳۹۷ نشان می‌دهد تعداد آنها در مقایسه با سه‌ماهه اول سال ۱۳۹۶ رشد منفی داشته است. بنابراین افزایش تقاضای سه‌برابری در بورس کالا نمی‌تواند ناشی از ایجاد ظرفیت تولید در سال ۱۳۹۷ باشد. علاوه برین بنا بر اظهارات موجود نسبت بهره‌برداری واحدهای موجود صنایع پایین‌دستی وجود داشت که بر اساس ماده ۱۸ قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید در راستای تسهیل اجرای سیاست‌های اصل ۴۴، مصوب ۱۳۸۸ دولت مکلف است کالا‌های پذیرفته‌شده در بورس کالا را از نظام قیمت‌گذاری خارج کند.

این کارشناس اقتصادی بیان می‌کند: اقتصاد ایران از طریق متغیر انتظارات، به انتخابات آمریکا وابسته شده است. ترامپ، بیاید، انتظارات رو به بالاست و قیمت دلار را به‌شدت بالا می‌برد و بایدن بیاید قیمت‌ها را پایین می‌برد. این وضعیت خوبی را نشان نمی‌دهد و با چنین طرح‌هایی نمی‌شود راهکارهای اساسی ارائه داد.

ادامه در صفحه ۵

اقتصاد

تکلیف جدید مجلس به دولت برای تعیین سقف قیمت کالاها به دنبال دارد

خطر تکرار ویژه‌خواری ۳۰ هزارمیلیاردی

تفاوت عرضه و تقاضا به طور متوسط حدود ۱.۸ برابر بود در حالی که در هفته منتهی به مرداد این رقم به بیش از هفت برابر افزایش یافت.

وقتی قیمت‌ها دستوری شد

در آن مقطع علاوه بر اعمال سقف قیمت، تعیین قیمت پایه با نرخ کمتر از نرخ بازار دوم نیز موجب آشفتگی بازار شد. اعمال این سیاست موجب تفاوت چشمگیر میان قیمت محصولات پتروشیمی در بورس کالا و بازار آزاد و در نتیجه هجوم تقاضا برای خرید از بورس کالا شد. تفاوت قیمت برخی از محصولات پتروشیمی در بازار آزاد و بورس کالا بر اساس محاسبات مرکز پژوهش‌های مجلس به بیش از ۱۶۰ درصد نیز رسید. وجود این شکاف قیمتی میان بورس کالای ایران و بازار آزاد می‌تواند انگیزه تولیدکنندگان را به تولید کالا کاهش دهد زیرا بهترین روش سودآوری این است که محصول از بورس کالای ایران خریداری شود و در بازار آزاد بدون فراوری عرضه یا به صورت غیررسمی صادر شود. بنابراین اصلاح این سیاست برای بهبود شرایط موجود ضروری بود.

تجربه آزادسازی قیمت‌ها در بورس کالا

اعمال دور قبل تحریم‌ها و افزایش حدود سه‌برابری نرخ ارز در آن سال‌ها موجب مداخله دولت در بازار بورس کالا و محاسبه قیمت پایه محصولات پتروشیمی بر مبنای نرخ از مبادله‌ای شد. افزایش چشمگیر تقاضا، کاهش عرضه و فروش محصولات خارج از بورس کالا از نتایج مداخلات در این بازار بود. اما در نهایت مطابق مصوبه وزارت صمت در تیر ۱۳۹۳ فرمول تعیین قیمت پایه محصولات پتروشیمی از ارز مبادله‌ای به ارز آزاد تغییر کرد. بر اساس این مصوبه تمام مجتمع‌های پتروشیمی اعم از خصوصی و دولتی موظف به عرضه تمامی محصولات خود در بورس شدند. همچنین مقرر شد تا محصول کلی صنایع پتروشیمی قیمت‌های پایه را بر مبنای مایگنن نرخ‌های جهانی و متوسط ارز آزاد در چهار هفته هر ماه محاسبه کرده و به عنوان مبنای قیمت‌های پایه ماه بعد اعلام کند. بعد از اجرای این سیاست شکاف بین عرضه و تقاضا کم شد و بازار دوباره به تعادل رسید.

به طور کلی تغییرات فرمول قیمت‌گذاری محصولات پتروشیمی از نرخ رسمی تسعیر ارز به نرخ ارز آزاد سبب شد تقاضای کاذب در بازار حذف شود و به تبع آن تقاضا کاهش یابد. همچنین شکاف میان قیمت بورس و بازار آزاد کم شده و متوسط

سه‌ماهه اول سال ۱۳۹۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل سه برابر و مقدار عرضه ۱۷ درصد کاهش یابد. در چنین شرایطی تولیدکنندگان واقعی با کمبود مواد اولیه مواجه شده و مجبور به خرید محصولات پتروشیمی از بازار آزاد با تفاوت قیمتی حدود ۴۰ تا ۲۰۰ درصدی شدند. با توجه به این نتایج رفتن دوباره دولت به سمت سیاست تعیین سقف قیمت هیچ توجیه ندارد.

بررسی روندهای قیمتی در بورس کالا از سوی مرکز پژوهش‌های مجلس نشان می‌دهد که هرگونه مداخله قیمت‌گذاری در بورس کالا و تعیین سقف قیمت و قیمت پایه به صورت دستوری، سازوکارهای بازار بورس را مختل کرده و اثربخشی این نهاد را تضعیف می‌کند. این نکته مهم هم توجه داشت که بر اساس ماده ۱۸ قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید در راستای تسهیل اجرای سیاست‌های اصل ۴۴، مصوب ۱۳۸۸ دولت مکلف است کالا‌های پذیرفته‌شده در بورس کالا را از نظام قیمت‌گذاری خارج کند.

از سوی دیگر همه تقاضاهای واردشده در بورس از طریق سامانه بهین‌یاب تأیید شده و مجوز وزارت صمت را کسب کرده‌اند بنابراین تولیدکننده محسوب می‌شوند. حال این پرسش مطرح می‌شود که دلیل این جهش در تقاضای محصولات پلیمری چیست؟ بررسی پروانه بهره‌برداری صادره صنایع پایین‌دستی پتروشیمی منتخب در سه‌ماهه اول سال ۱۳۹۷ نشان می‌دهد تعداد آنها در مقایسه با سه‌ماهه اول سال ۱۳۹۶ رشد منفی داشته است. بنابراین افزایش تقاضای سه‌برابری در بورس کالا نمی‌تواند ناشی از ایجاد ظرفیت تولید در سال ۱۳۹۷ باشد. علاوه بر این بنا بر اظهارات موجود نسبت بهره‌برداری واحدهای موجود صنایع پایین‌دستی وجود داشت که بر اساس ماده ۱۸ قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید در راستای تسهیل اجرای سیاست‌های اصل ۴۴، مصوب ۱۳۸۸ دولت مکلف است کالا‌های پذیرفته‌شده در بورس کالا را از نظام قیمت‌گذاری خارج کند.

این کارشناس اقتصادی بیان می‌کود: این روند باید در زمان‌های بعدی هم تکرار شود و این داستان دور باطلی است که در اقتصاد ایران وجود دارد.

تأثیر کوتاه‌مدت طرح

تفاوت عرضه و تقاضا به طور متوسط حدود ۱.۸ برابر بود در حالی که در هفته منتهی به مرداد این رقم به بیش از هفت برابر افزایش یافت.

وقتی قیمت‌ها دستوری شد

در آن مقطع علاوه بر اعمال سقف قیمت، تعیین قیمت پایه با نرخ کمتر از نرخ بازار دوم نیز موجب آشفتگی بازار شد. اعمال این سیاست موجب تفاوت چشمگیر میان قیمت محصولات پتروشیمی در بورس کالا و بازار آزاد و در نتیجه هجوم تقاضا برای خرید از بورس کالا شد. تفاوت قیمت برخی از محصولات پتروشیمی در بازار آزاد و بورس کالا بر اساس محاسبات مرکز پژوهش‌های مجلس به بیش از ۱۶۰ درصد نیز رسید. وجود این شکاف قیمتی میان بورس کالای ایران و بازار آزاد می‌تواند انگیزه تولیدکنندگان را به تولید کالا کاهش دهد زیرا بهترین روش سودآوری این است که محصول از بورس کالای ایران خریداری شود و در بازار آزاد بدون فراوری عرضه یا به صورت غیررسمی صادر شود. بنابراین اصلاح این سیاست برای بهبود شرایط موجود ضروری بود.

این روند با اعلام دستورالعمل تنظیم بازار محصولات پتروشیمی ملت‌به‌تر هم شد به طوری که تقاضای محصولات شیمیایی در مرداد ماه امسال به چهار برابر تقاضا افزایش یافت.

تعیین محدودیت در سقف رقابت و عواقب ناخوشایند

دولت بعضاً برای مهار شرایط بحران خاص در بورس کالا مداخله می‌کند و اداره امور را به صورت دستوری به دست می‌گیرد. این در حالی است که برهم‌زدن مکانیسم‌های بورس کالا نه تنها شرایط را بهبود نمی‌دهد بلکه نوسانات قیمتی را تشدید و بازار را ملت‌به می‌کند. در آن زمان مطابق دستورالعمل وزارت صمت درباره تنظیم بازار محصولات پتروشیمی، قیمت پایه عرضه محصولات پتروشیمی در بورس کالا بر اساس نرخ تسعیر ارز رسمی بانک مرکزی تعیین و در زمان معامله، محدودیت در سقف رقابت اعمال می‌شد. روند عرضه و تقاضای محصولات پلیمری و شیمیایی نشان داد که اعمال محدودیت در سقف رقابت منجر به پیشی گرفتن بیش از حد تقاضا نسبت به عرضه می‌شود. به طور نمونه تقاضای محصول پلی‌استیرن مقاوم از ابتدای سال ۱۳۹۷ تا پایان مرداد به دلیل اعمال سقف قیمت پنج درصد افزایش داشته است. در واقع زمانی که این محصول بدون محدودیت سقف قیمت معامله می‌شد،

تفاوت عرضه و تقاضا به طور متوسط حدود ۱.۸ برابر بود در حالی که در هفته منتهی به مرداد این رقم به بیش از هفت برابر افزایش یافت.

وقتی قیمت‌ها دستوری شد

شرط شورای نگهبان برای تأیید مصوبه مجلس، تحقق منابع اعلام شد

احتمال رد یارانه پوپولیستی مجلس

دولت اعلام شده است. چرا مجلس به تصویب طرحی روی آورده است

که کسری بودجه دولت را تشدید می‌کند؟ آیا این طرح می‌تواند به بهبود

وضعیت معیشتی فقرا منجر شود؟

چندوجهی بودن تصمیم مجلس

علی دینی‌ترکمان در گفت‌وگو با «شرق» عنوان می‌کند: در رابطه با این تصمیم مجلس، چند مسئله مطرح است. طبعاً نمایندگان مجلس بیشتر به تقویت پایگاه اجتماعی خود توجه دارند؛ بنابراین از این طرح‌ها می‌دهند که در واقع بکویند دغدغه بیشتری در رابطه با نیازهای مردم داریم. او اضافه می‌کند: نکته بعد این است که ممکن است از آن احساس گرانی درباره سخت‌ترشدن شرایط اقتصادی مردم، کاهش رفاهشان و در تنگنا قرارگرفتن آنها وجود داشته باشد و مخاطراتی که در این رابطه دارند. بنابراین برای کنترل این مخاطرات از جمله واکنش‌های اعتراضی، این احتمال را می‌شود داد که نمایندگان چنین طرحی را مطرح کرده باشند که نقش ضربه‌گیر هم داشته باشد.

پروژه‌های سرمایه‌گذاری در داخل باید در دستور کار قرار بگیرد. دینی‌ترکمان می‌گوید: انتخابات آمریکا و تأثیرش در بازار ارز نشان می‌دهد چقدر اقتصاد ایران به چنین انتخاباتی حساسیت دارد. خود این مسئله، به نظر من نشان‌دهنده وضعیت ناسامان است.

او اضافه می‌کند: فکر می‌کنم در هیچ جای دنیا بازار ارزشان چنین واکنشی را به انتخابات آمریکا نشان نمی‌دهد و به‌نوعی این مسئله، نشان‌دهنده این است که اقتصاد ما به‌شدت به چنین تحولاتی وابسته شده است.

این کارشناس اقتصادی بیان می‌کند: اقتصاد ایران از طریق متغیر انتظارات، به انتخابات آمریکا وابسته شده است. ترامپ، بیاید، انتظارات رو به بالاست و قیمت دلار را به‌شدت بالا می‌برد و بایدن بیاید قیمت‌ها را پایین می‌برد. این وضعیت خوبی را نشان نمی‌دهد و با چنین طرح‌هایی نمی‌شود راهکارهای اساسی ارائه داد.

را بدتر می‌کند، این‌گونه به پاسخ می‌دهد: نمی‌توان گفت اوضاع را بدتر

ایران در میان باشگاه صادرکنندگان فراورده

سعید ساویز - کارشناس انرژی

● نفت خام، یک ترکیب پیچیده از مواد و هیدروکربن‌های مختلف است که بر اساس نقطه جوش قابل جداسازی است. یکی از مهم‌ترین محصولات که از پالایش نفت خام به دست می‌آید، سوخت برای موتورهای درون‌سوز است. موتورهای درون‌سوز، همان روشی که در اکثر وسایل نقلیه مورد استفاده قرار می‌گیرد و البته یکی از اصلی‌ترین متهمان برای انتشار آلاینده‌های کربن در جهان است. با به‌وجودآمدن جنبش‌های دوست‌دار محیط زیست در پی افزایش دما در جو کره زمین، توافقات الزام‌آوری در بین ملل جهان به امضا رسیده است که هدف آنها جلوگیری از انتشار آلاینده‌های کربن در جو زمین و کاهش روند گرمایش آن است. اگرچه با وجود شرایطی که برشمرده شد، تلاش برای استفاده از مدل دیگری از انرژی جهت استفاده به‌عنوان نیروی پیشرانده در وسایل حمل‌ونقل گرفته است؛ اما همچنان تولید و فروش سوخت یک صنعت بسیار پرسود و پول‌ساز است. تفاوت فروش سوخت با فروش نفت خام در این است که سوخت را می‌توان در هر جایی که بازار مصرف باشد، به فروش رساند اما نفت خام خرده‌فروشی ندارد.

یک نگاه به میزان تولید و صادرات بنزین در جهان به‌سادگی نشان می‌دهد که هیچ‌کدام از کشورهای عضو اوپک در زمره صادرکنندگان مهم و عمده بنزین در جهان نیستند. در اینجا این سؤال پیش می‌آید که چرا کشورهای تولیدکننده عمده نفت، کمتر سعی می‌کنند تا با احداث پالایشگاه به جای صادرات نفت خام به صادرات فراورده‌های با ارزش افزوده بیشتر روی آورند؟ پاسخ قطعی به این سؤال اندکی دشوار است اما می‌توان دراین‌باره گمانه زد و البته مرور سرنوشت کشورهای تولیدکننده نفت که از دیرباز قصد داشتند تا رو به صادرات فراورده به جای نفت خام بیاورند، نشان می‌دهد که این مسئله در تقابل با منافع مصرف‌کنندگان بزرگ بوده است. وضعیت عرضه و تقاضای نفت در این روزها نیز به گونه‌ای است که مصرف‌کننده می‌تواند با فراخ‌بال عرضه‌کننده خود را به دلیل مزاد عرضه انتخاب کند. در واقع گاهی به بزرگ‌ترین تولیدکنندگان بنزین در جهان نشان می‌دهد که اکثر آنها واردکنندگان عمده نفت خام هستند و با تبدیل نفت به فراورده سوختی در چرخه ایجاد ارزش افزوده محصولات آن شریک هستند.

کشور ما نیز به عنوان یکی از بنام‌ترین صادرکنندگان نفت، همواره بر سر این سؤال مانده است که آیا باید نفت خام صادر کرد یا فراورده با ترکیبی از هر دو بازار را تحت تأثیر قرار داد؟ در سال ۲۰۱۲ کشور ایران با دومیلیون و ۳۰۰ هزار بشکه در روز یکی از صادرکنندگان عمده نفت خام به حساب می‌آمد اما علاوه بر اینکه صادراتی در فراورده نداشت، واردکننده بنزین نیز بود. در این سال کشور سنگاپور با ۵۳۱ هزار بشکه صادرات بنزین در روز بر قله صادرات در جهان ایستاده بود یا هند که یکی از اصلی‌ترین مشتریان ایران بود، ۳۳۷ هزار بشکه بنزین در روز صادر می‌کرد و رتبه چهارم را در باشگاه صادرکنندگان بنزین در جهان در اختیار داشت. چینی‌ها با ۶۸ هزار بشکه در روز در رتبه چهاردهم بودند. در زمینه صادرات سوخت جت نیز کره جنوبی که مشتری عمده میعانات گازی پارس جنوبی بود با ۲۵۱ هزار بشکه در صدر باشگاه صادرکنندگان قرار داشت. هند با ۱۱۰ هزار بشکه پنجم و ترکیه با ۵۲ هزار بشکه در مقام هشتم حضور داشت. تحریم‌های وارده بر واردات بنزین و تلاش‌های داخلی در جهت ایجاد خودکفایی برای بنزین مصرفی به احداث ستاره خلیج فارس در ایران انجامید. ورود ستاره شاد شد تا ایران به باشگاه صادرکنندگان بنزین در جهان وارد شود. بر اساس برآورد شرکت مشاوره انرژی «فکتزنگلوبال انرژی» ایران در سه‌ماهه اول سال جاری میلادی (تقریباً زمستان سال قبل) روزانه ۸۴ هزار بشکه بنزین مزاد تولید کرده و این رقم در سه‌ماهه دوم سال جاری میلادی (بهار امسال) به ۱۷۲ هزار بشکه رسیده است. اما اینکه ایران در گجای این نمودار ایستاده‌است، به متغیرها و عواملی داخلی بستگی دارد. اینکه مصرف داخلی با توجه به داخلی بار تأمین معیشت بخش قابل‌توجهی از مردم ایران بر دوش صنعت حمل‌ونقل سنگینی می‌کند و با توجه به کیفیت بسیار پایین خودروهای تحمیلی داخلی و مصرف بالای آنها و همچنین ضعف شدید سیستم حمل‌ونقل عمومی تنها شبکه تولید و توزیع بنزین در فراورده است که روزبه‌روز رنج‌کش سوم‌مدیریت در کشور شده و ناچار است تا برای این افزایش افسارگسیخته حجم مصرف، ظرفیت‌سازی کند.

البته در روزهایی که صادرات ایران به‌شدت تحت تأثیر تحریم‌های آمریکا کاهش یافته است، عده‌ای مانند کوئید ۱۹ سبب خسران علتی برای کاهش مصرف بنزین در داخل شده است و این موضوع خود شرایطی برای صادرات قابل توجه و ارزآوری برای اقتصاد کشور ایجاد کرده است.

اینکه در شرایط اقتصادی حال حاضر کشور، ایران خلاف رسم کشورهای تولیدکننده اوپک رو به تولید فراورده آورده و با توجه به ظرفیت صادرات نامالی که در اطراف مرزهای ایران موجود است، ابتکار عمل را برای ارزآوری با صادرات بنزین به دست گرفته است، می‌تواند راهکار هوشمندانه‌ای محسوب شود. در پایان باید گفت که انتظار می‌رود راهکار صادرات فراورده حتی به‌عنوان یک راهکار میان‌مدت برای اقتصاد ایران قابل اتکا باشد.